

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS (2014)

Dalyko pavadinimas	Mokslų kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	Katedra
Aplinkos sveikatinimas 6 kreditai(180 val.)	Visuomenės sveikata (09B), Aplinka ir sveikata (B 700)	Medicinos	Visuomenės sveikatos institutas
Studijų būdas	Kreditų (valandų) skaičius	Studijų būdas	Kreditų (valandų) skaičius
Paskaitos	-	Seminarai	-
Konsultacijos	0,5 (15 val.)	Individualus darbas	5,5 (165 val.)

Dalyko anotacija:

Dalyko tikslas – aprašyti žinias aplinkos sveikatinimo srityje.

Dalyko tematika: žmogaus sveikatą lemiantys veiksniai: sveikatos raida, biologiniai ir genetiniai veiksniai, fizinė aplinka, socialiniai ir ekonominiai veiksniai bei gyvenimo sąlygos, elgsenos ir gyvensenos veiksniai, psichologiniai veiksniai, sveikatos technologijos. Žmogaus aplinka ir jos poveikis sveikatai. Aplinkos keliamo pavojaus kitimas. Sveikatai pavojingi aplinkos veiksniai. Pagrindiniai žmonių sveikatos būklės rodikliai. Svarbiausi reikalavimai sveikai aplinkai ir sveikatai. Biologinės taršos keliamos sveikatos problemos. Aplinkos cheminė tarša. Fizinė aplinkos tarša ir jos poveikis. Psichosocialinių veiksnių poveikis sveikatai. Aplinkos epidemiologiniai tyrimai. Ekspozicija, jos nustatymas ir vertinimas, biologinis monitoringas, dozė ir efektas, dozė ir atsakas. Aplinkos epidemiologinių tyrimų planavimas ir duomenų analizės principai. Aplinkos sveikatinimo, t. y. tų žmogaus sveikatos aspektų (įskaitant gyvenimo kokybę), kuriuos lemia fiziniai, socialiniai ir psichologiniai aplinkos veiksniai, vertinimo, koregavimo ir prevencijos raida pasaulyje ir Lietuvoje. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas. Poveikio sveikatai vertinimas (PSV): procedūros, metodai ir priemonės, kuriomis vertinamos strategijų, programų ar projektų pasekmės visuomenės sveikatai. PSV atranka, stadijos, lygiai. Naudos bei sąnaudų palyginimas poveikio sveikatai vertinimo procese. PSV teisinė sistema. Rizikos žmogaus sveikatai vertinimas – visuomenės sveikatos rizikos valdymo etapas. Kenksmingo veiksnio nustatymas, ekspozicijos bei dozės – atsako įvertinimas, rizikos apibūdinimas. Dirvožemis. Pagrindiniai dirvožemio kokybės ir saugos rodikliai. Dirvožemio užterštumo laipsnio įvertinimas. Teritorijų planavimas ir sveikata. Visuomenės sveikatos problemų sprendimas, planuojant teritorijas. Sveiko miesto planavimas ir subalansuota plėtra. Miestų sveikatos planas: vizija, valdymas, duomenų rinkimas, prioritetai ir įgyvendinimas. Sveikų miestų judėjimas. Elektromagnetiniai (EM) laukai ir jų poveikis sveikatai. Darnus vystymasis. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija: prioritetai ir principai. Darnaus vystymosi vizija, valstybės misija ir įgyvendinimas. Aplinkos sveikatinimo informacija. Konceptualus aplinkos ir sveikatos rodiklių sudarymo ir identifikavimo modelis (DPSEEA). Aplinkos ir sveikatos rodiklių panaudojimo Lietuvoje galimybės ir problemos. „Sveikata visiems XXI“ X, XIII, XIV tikslai ir siūlomos strategijos. Veronės iniciatyva. Otavos chartija. Geriamasis vanduo, jo saugos ir kokybės, rodikliai (mikrobiologiniai, cheminiai/toksiniai, indikatoriai). Vandenvietės. Sanitarinės apsaugos zonos (SAZ). Sanitarinių apsaugos zonų nustatymo reikalavimai. Geriamojo, rekreacinio vandens, problemos Lietuvoje. Cheminių medžiagų ir preparatų poveikio rizikos valdymas. Aplinkos oras. Aplinkos oro problemos Lietuvoje. Aplinkos oro kokybė ir jos poveikis sveikatai. Nuotekos, jų tvarkymo principai. Atliekos. Atliekų tvarkymas, atliekų tvarkymo politika, problemos Lietuvoje. Medicininės atliekos. Medicininių atliekų tvarkymas. Radioaktyvios atliekos. Radioaktyvių atliekų tvarkymas. Jonizuojančioji ir nejonizuojančioji spinduliuotė: problemos Lietuvoje. Radonas. Radonas gyvenamosiose patalpose. Triukšmas, triukšmo rizikos sveikatai vertinimas. Triukšmo mažinimo politika ir visuomenės sveikata. Triukšmo prevencijos ir mažinimo priemonių įgyvendinimas. Būsto sąlygų poveikis sveikatai ir gyvenimo kokybei: problemos Lietuvoje. Aplinkos ir sveikatos nuolatinė stebėsena (monitoringas). Aplinkos sveikatinimo valdymo problemos Lietuvoje. Visuomenės informavimo ir jos dalyvavimo sveikatinant aplinką būdai ir reikšmė. Lokalūs aplinkos sveikatinimo planai ir jų rengimas. Transportas, aplinka ir visuomenės sveikata. Europos vaikų aplinkos ir sveikatos veiksmų planas (2004 m.) – tikslai, prioritetinės sritys, jo įgyvendinimas Lietuvoje. Klimato kaita ir žmonių sveikatai kylančios grėsmės.

Rekomenduojama literatūra:	
1.	Friis R. H. Essentials of environmental health. Second edition. Jones & Bartlett Learning, London. 2012.
2.	Frumkin H. Environmental health: from global to local. Jossey-Bass a Wiley Imprint, San Francisco. 2005.
3.	Lewy B. S. Occupational and Environmental Health: Recognizing and Preventing Disease and Injury. Lippincott Williams & Wilkins. 2006.
4.	Zagreb Declaration for Healthy Cities. Health and health equity in all local policies. WHO. 2009
5.	Sveiko miesto planavimas ir subalansuotas vystymas. PSO regioninės valdybos leidinys. Vilnius: Diemedžio leidykla. 2000.
6.	Guidelines for drinking-water quality. Fourth edition. WHO. 2011.
7.	Ahrens Ed. W., Pigeot I. Handbook of Epidemiology. Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 2005.
8.	Rothman K. J., Greenland S., Lash T. L. Modern Epidemiology, 3rd Edition. Lippincott Williams & Wilkins. 2008.
9.	Poveikio aplinkai vertinimo vadovas. Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Suomijos aplinkos ministerija, Suomijos aplinkos institutas. 2001.
10.	Gražulevičienė R. Žmogaus ekologija. Kaunas: VDU leidykla. 2002.
11.	Asvall J. E. Sveikata 21: Sveikata visiems XXI amžiui. PSO. 2000.
12.	Detels R., McEven J., Beaglehole R., Tanaka H. Oxford Textbook of Public Health. Fourth Edition. Oxford University Press. 2004.
13.	Gražulevičienė R. Aplinkos epidemiologija ir rizikos sveikatai įvertinimas. Kaunas: VDU leidykla. 2005.
14.	Teodore H. Tulchinsky, Elena A. Varavikova. The new public health. Second edition. Elsevier Inc. 2009.
15.	Bonita R., Beaglehole R., Kjellström T. Basic epidemiology. 2nd edition. WHO. 2006.

Konsultuojantys dėstytojai:	
1.	<u>Mindaugas Butikis (lekt., dr.):</u> - Filipavičiūtė R., Juozulynas A., Butikis M., Butkienė B., Jurgelėnas A. Pagyvenusių žmonių sveikatos stiprinimo situacijos vertinimas. Gerontologija. 2008;9(1):21-26 - Juozulynas A., Astrauskienė A., Jurgelėnas A., Prapiestis J., Butikis M., Savičiūtė R.. Psichoaktyviųjų medžiagų integrali vartojimo rizika ir sauga tarp jaunimo. Gerontologija. 2008;9(3):157-161. - Jurgelėnas A., Juozulynas A., Butkienė B., Butikis M., Savičiūtė R. Gyvenimo kokybės ir amžiaus integralumo bruožai. Gerontologija. 2008;9(4):207-213. - Juozulynas A., Astrauskienė A., Jurgelėnas A., Šurkienė G., Butikis M. Alkoholio ir rūkymo socialinės sąsajos. Sveikatos mokslai. 2008;5(59):1938-1941. - Juozulynas A., Jurgelėnas A., Astrauskienė A., Prapiestis J., Butikis M., Savičiūtė R. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo integralaus poveikio jaunų žmonių sveikatai problema. Visuomenės sveikata. 2009;1(44):50-55. - Jurgelėnas A., Juozulynas A., Butkienė B., Butikis M. Situaciniai gyvenimo kokybės veiksniai Vilniaus mieste. Gerontologija. 2009;3(10):168-175. - Juozulynas A., Savičiūtė R., Butikis M., Jurgelėnas A., Filipavičiūtė R., Cozzolino M., Tota F. G., Simonova Z., Arena R., Giustini M., Longo E., Marotta D. R., Begiato M., Risse R., Szczerbinska K., Malinowska – Cieslik M., Piorecka B., Kijowska V., Roche R., Escotorin P., Cirera M. Healthy lifestyle peculiarity of older people. Sveikatos mokslai. 2010;5:3519-3523. - Juozulynas A., Butikis M., Venalis A., Narkauskaitė L., Jurgelėnas A. Integral approach to the quality of life conditioned by health. Acta Medica Lituanica. 2011;2(18):79–85.
2.	<u>Genė Šurkienė (prof., dr.):</u> - Šurkienė G., Dubakienė R., Stukas R., Sudeikytė V., Janulevičiūtė N. Home allergies among 5th – 9th grade schoolchildren in Vilnius, Lithuania. Ekologija. 2009;55(3-4):226-230. - Sketerskienė R., Šurkienė G., Žagminas K. Mokinių mokymosi krūvio bei sveikatos ir dienos režimo sąsajos. Medicina. 2009;45(5):395-404. - Stukas R., Šurkienė G., Dubakienė R., Nagytė R., Baranauskas M. Consumption and assessment of organic food by adults residents of Vilnius (Lithuania). Ekologija. 2010;56(1-2):17-25. - Kavaliūnas A., Šurkienė G., Dubakienė R., Žagminas K., Stukas R.. Prevalence of food allergies among Vilnius city primary school children. Biologija. 2011;57(2):103-109. - Kavaliūnas A., Šurkienė G., Dubakienė R., Stukas R., Žagminas K., Šaulytė J., Burney P. G.,

	Kummeling I., Mills C. EuroPrevall Survey on Prevalence and Pattern of Self-Reported Adverse Reactions to Food and Food Allergies among Primary Schoolchildren in Vilnius, Lithuania. <i>Medicina</i>. 2012;48(5):265-71. 6. Kavaliūnas A., Šurkienė G., Dubakienė R., Žagminas K., Stukas R. Potential risk factors of food allergy in children: EuroPrevall Project results in Vilnius, Lithuania. <i>Health</i>. 2013;5(12):2032-2038. 7. Mikaliūkštienė A., Žagminas K., Juozulynas A., Garkauskaitė L., Sąlyga J., Jankauskienė K., Stukas R., Šurkienė G. Prevalence and determinants of anxiety and depression symptoms in patients with type 2 diabetes in Lithuania. <i>Med Sci Monit</i>. 2014;20:182-190.
3.	<u>Kęstutis Žagminas (prof., dr.):</u> 1. Kavaliūnas A., Šurkienė G., Dubakienė R., Stukas R., Žagminas K., Šaulytė J., Burney P. G. J., Kummeling I., Mills C. EuroPrevall Survey on Prevalence and Pattern of Self-Reported Adverse Reactions to Food and Food Allergies Among Primary Schoolchildren in Vilnius, Lithuania. <i>Medicina</i>. 2012;48(5):265-271. 2. Mikaliūkštienė A., Juozulynas A., Narkauskaitė L., Žagminas K., Sąlyga J., Stukas R. Quality of life in relation to social and disease factors in patients with type 2 diabetes in Lithuania. <i>Med Sci Monit</i>. 2013;19:165-174. 3. Kavaliūnas A., Šurkienė G., Dubakienė R., Žagminas K., Stukas R.. Potential risk factors of food allergy in children: EuroPrevall project results in Vilnius, Lithuania. <i>Health</i>. 2013;5(12):2032-2038. 4. Gefenaite G., Rahamat-Langendoen J., Ambrozaitis A., Mickiene A., Jancoriene L., Kuliese M., Velyvyte D., Niesters H., Stolk RP., Zagminas K., Hak E7. Seasonal influenza vaccine effectiveness against influenza in 2012-2013: A hospital-based case-control study in Lithuania. <i>Vaccine</i>. 2014;32(7):857-63. 5. Mikaliūkštienė A., Žagminas K., Juozulynas A., Narkauskaitė L., Sąlyga J., Jankauskienė K., Stukas R., Šurkienė G. Prevalence and determinants of anxiety and depression symptoms in patients with type 2 diabetes in Lithuania. <i>Med Sci Monit</i>. 2014;20:182-190.

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto doktorantūros komiteto teikimu (2015-02-03, protokolas Nr. 4)
patvirtinta Medicinos fakulteto taryboje 2015 m. vasario 10 d. protokolo Nr. 150000-T-1 (603)

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanas prof. dr. Algirdas Utkus